

'Embodied Souvenirs'. Heritage tourism, entrepreneurship, and the cultural politics of dance in contemporary Havana (Cuba)

Od kilku lat popularność Kuby nie maleje, a przedstawienia kubańskości tworzone są w oparciu o stereotypy, esencjalistyczne i egzotyzujące wizerunki kraju i jego mieszkańców. Medialna „gorączka” i gwałtowny wzrost ruchu turystycznego, poszukiwania „dawnej Kuby”, „zanim przeminie ona na zawsze”, opierają się na uromantycznionych i nostalgicznych obrazach, które utwierdzają przekonanie, że kraj ów przez ponad półwiecze pozostawał w stanie hibernacji społecznej i ekonomicznej, izolowany od świata zewnętrznego. W dobie gwałtownych przemian w polityce wewnętrznej i zagranicznej wyniki badań antropologicznych, które takie wizerunki dekonstruują, mogą stać się nieocenionym źródłem wiedzy dla politycznych decydentów, podróżników, studentów, jak i dla szerszego grona odbiorców zainteresowanych Kubą lub po prostu bieżąco śledzących wydarzenia, które nadają bieg historii.

Turystyka kulturowa, z elementami turystyki opartej na doświadczeniu, sprawiła że pewne elementy kubańskiego dziedzictwa kulturowego zaczęły w ostatnich dwóch dekadach odgrywać pierwszoplanową rolę w rozwoju tego sektora. Praktyki cielesne (w tym taniec) zajmują obecnie kluczową pozycję nie tylko w działaniach instytucji zajmujących się ochroną i promocją dziedzictwa kulturowego, lecz również jako alternatywne źródła dochodu poza sektorem państwowym.

Głównym naukowym celem projektu jest wypracowanie krytycznej refleksji nad dziedzictwem kulturowym Kuby poprzez antropologiczne badania procesów tworzenia dziedzictwa na użytek turystyki kulturowej i związanych z tym - nowych w kubańskim kontekście - praktyk ekonomicznych. Wyniki badań nad wykorzystania zasobów kulturowych wytwarzanych w kontekście zachodzących przemian społecznych i politycznych na Kubie dadzą podstawę dla teoretycznego namysłu nad uproszczonym modelem dychotomii pomiędzy socjalizmem a kapitalizmem.

Pracę doktorską przygotowuję w oparciu o badania terenowe przeprowadzone na Kubie (4 miesiące w 2015 i 2016, oraz 10 miesięcy w okresie 2018 – 2019), podczas których obserwowałam i analizowałam społeczne, polityczne i ekonomiczne sposoby wykorzystania niematerialnego dziedzictwa kulturowego, na użytek turystyki, ze szczególnym uwzględnieniem praktyk tanecznych.

Zaplanowany w IAI staż badawczy ma na celu konceptualizację i analityczne opracowanie poszczególnych pojęć / kategorii, stanowiących ramę teoretyczną dla analizy materiału etnograficznego: (1) kulturalna polityka tańca, (2) ucieleśnione dziedzictwo i turystyka kulturowa, (3) nowe wzory przedsiębiorczości w dobie późnego socjalizmu, (4) mobilność form tanecznych i tancerzy. Projekt proponuje krytyczną refleksję w obrębie badań nad karaibskim dziedzictwem poprzez skupienie się na tworzeniu dziedzictwa i związanych z turystyką praktykach ekonomicznych z perspektywy oddolnej na Kubie. Projekt badawczy ma na celu wypracowanie teoretycznej ramy do interpretacji wewnętrznych napięć procesów tworzenia dziedzictwa.

W odróżnieniu od już istniejących badań, mój projekt skupia się na znaczeniach społecznych nadawanych praktykom tańca i analizuje je w świetle nowych, krytycznych teorii na temat dziedzictwa i w powiązaniu z procesami utowarowienia w epoce globalnej turystyki. Innowacyjny charakter projektu wynika również z tego, że dotyczy on przemian społeczno-politycznych zachodzących na Kubie. Badaniem objęte są zmiany zachodzące w epoce po upadku bloku sowieckiego, a dokładniej okres reform ekonomicznych i ostatnie lata 'ożywienia gospodarczego'. Poprzez analizę społecznych i politycznych transformacji sektora tańca i pracy w tym sektorze, projekt przyczynia się do rozszerzenia perspektywy na temat nowych procesów politycznych w Ameryce Łacińskiej i na Karaibach.

Projekt, proponujący nowe podejścia konceptualne, może być postrzegany jako 'kontrapunkt' w debacie publicznej. Kontrapunkt to termin zapożyczony z muzyki popularnej i zastosowany przez prominentnego kubańskiego antropologa Fernando Ortiza w jego alegorycznej narracji o cukrze i tytoniu jako głównych towarach, które ukształtowały społeczeństwo i naród. Kontrapunktem jest sztuka dialogu oparta na kontrastach i opozycjach, nieodzowna nie tylko dla twórczości naukowej, ale dla społecznej i kulturowej zmiany.